

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1 Vtrum epicheia sit virtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

QVAEST. CXX.

¶ Super Questionem
centeniam vige-
simam.

In quist. 120. no-
ta primo, qd' quid
est epijcia, seu
æquitatis, ut Latinè
loquuntur in lingua
Latina. Ut enim ex
Ethic. pater, equi-
tas est directio legi
vbi deficit propter
uniuersale. Dicitur
enim in primis dire-
ctio, qui confitit ac-
tus eius in hoc qd'
est rectificare, & re-
ctum facere opus.
Dicitur, legis tam po-
stiuia, quam natura-
lis: uniuersalis tamē,
& defectiva in ali-
quibus. Dicitur, ubi
deficit, ad mostradā
propriam materiam
æquitatis esse actus
illos, in quibus lex
deficit. Dicitur, pro-
pter uniuersale, quia
causa defectus eius
ad hoc, ut æquitas
habeat locum, non
est quæcumque, sed
sola ista, scilicet si
ppter uniuersale de-
ficit, hoc est, si ideo
deficit, quia qd' uni-
uersaliter statutū ē,
in hoc particulari ca-
sa deficit. Ad quo-
rum pleniorum in-
tellectuum scire oportet,
quod lex poñit
contineret duo ge-
nera statutorū. Que-
dam quæ vocantur,
& sunt iuri positi-
ui, quæ scilicet à pri-
cipio nihil differt si-
uel aliter statuere, ut
qd' homines sic, uel
aliter uestiantur, &
huiusmodi. Quæ-
dam uero, quæ vo-
cantur iuri nature,
seu gentium, qd' lex
posituia magis mon-
strat, quam statuat.
Hec autem quæ ad
naturale ius speciat.,
sunt duorum ordi-
nium. Nam quædam
sunt uniuersali-
ter uera, ut in nullo
casu deficient, ut nō
esse mentendum,
non esse adulterium,
perpetrādum, & hu-
iustimodī: & in iis,
quia deficer ne-
queunt, nullum locū
habet æquitas. Que-
dam uero sunt, quæ
ut in pluribus recti-
audiōm continent, in
aliquo tamen ca-
sa a rectitudine de-
clinarent si feruaren-
tur, ut deposita red-
denda esse, r. Atum
est, ut in pluribus.
Quia tamen quan-
doque si redderetur

lib. 4. cap. 1.
non multo
post princi-
pium, to. 5.

Intra q. 128.
artic. 1. ad 6.
Et 3. dist. 37
artic. 4. cor.
fin. Et 5. E-
thic. le. Et. 16.
Cap. 3. non
remaneat qd'
Et. 16. fin.

scipsum, dum bona sua consumit
vnde viuere deberet. Peccat etiā in
alterum, consumendo bona ex qd'
bus alii deberet prouidere, & pre-
cipue hoc appetit in clericis, qui
sunt dispensatores bonorū Eccle-
siae, quæ sunt pauperum, quos de-
fraudant, prodige expendendo. Si-
militer etiā auarus peccat in aliis,
inquitur deficit in dationibus: pec-
cat & in scipsum, inquitur deficit in
sumptibus. Vnde dicitur Et. 6. Vir,
cui Deus dedit diuitias, nec tribuit
ei potestate, vt comedat ex eis, sed
tū in hoc superabundat prodigus,
quia sic sibi, & quibusdam alijs no-
net, qd' tñ aliquibus prodest. Auarus
autem nec alijs, nec sibi prodest:
quia non audet uti etiam ad suam
vtilitatem boni suis.

AD SECUNDUM dicēdum, qd'
cūm de virtiis communiter loqui-
mur, iudicamus de eis fm propri-
ratio nem ipsorum. Sicut circa prodi-
galitatem attendimus, qd' superflue
conlumit diuitias: circa auaritiam
uero, qd' superflue eas retinet.
Quod autem quis propter intem-
periam superflue cōsumat, hoc
nam nominat simili peccata multa:
vnde & tales prodigi sunt peiores,
ut dicitur Et. 4. Eth. Quod autem li-
beralis, siue auarus abstineat ab ac-
cipiendo alienis, etiā in se laudabile
videatur, tamen ex causa propter
quam facit, uituperabile est, dum
ideo non vult ab alijs accipere, ne
cogatur alijs dare.

AD TERTIUM dicēdum, qd' om-
nia virtus prudentiae opponuntur,
sicut & omnes uirtutes à prudentia
diriguntur: & ideo uitium ex hoc
ideō non vult ab alijs accipere, ne
cogatur alijs dare.

QV AEST O CXX.
De Epijcia, seu æquitate, in duos articu-
los diuīta.

DE INDE considerandū
est de epijcia.

CIRCA quam querun-
tur duo.

¶ Primū, Vtrum epijcia sit uirtus.
¶ Secūdū, Vtrum sit pars iustitiae.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum epijcia sit uirtus.

AD PRIMVM ergo dicendum p-
epijcia non defert iustum simile
citer, sed iustum quod est lego-
terminatum: nec etiam opponit
seueritati, quæ sequitur venia
legis in quibus oportet. Sequitur
K verba legis in quibus non opere-
vitiosum est. Vnde dicitur Et. 10.
dicēdum, qd' in co-
dice de legibus & constitutis. No-
dubiu est in legē committere ei-
qui verbaliter amplexus, contra
legislatoris nititur voluntate.

AD SECUNDUM ergo dicendum p-
lege indicat, qui dicit ē non est
bene polita: quid vero dicit recte
legis non est in hoc casu ferenda,
non iudicatur de legē, sed de lego.

F non licet iudici de ipso indicate
sed secundum ipsas: sed epijcia vi-
detur iudicare de lege quidam cam
estimat non esse feruandam inde
quo casu. ergo epijcia magis est
vitium, quam virtus.

¶ 3 Prat. Ad epijciā videtur per-
tinere, vt attendat ad intentionem
legislatoris, vt Philo dicit Et. 5.
Ethic. sed interprari intentionem
legislatoris ad solum principem
pertinet. Vnde imperator dicit Et. 7.
codice de legibus, & constitutis
bus princip. Inter aquitatem in-
cōstat, interpositam interpretationem
nobis solis, & oportet, & licet in-
spicere. ergo actus epijcia non est
licitus. ergo epijcia non est virtus.

SED CONTRA est, quod Philo
in Et. 5. Ethic. ponit eam uirtutem.

RESPON. Dicendum, qd' si
pra dictum est, cūm de legibus
ageretur. Quia humanū actus de
legibus leges datur, in singularibus
contingentibus consistunt, qd'
infinitis modis variari possunt, nō
sunt possibiles aliquam regulam-
gis instituti, quæ in nullo casu defi-
ceret: sed legislatores attendunt
ad id quod in pluribus accidit, se-
cundūm hoc legem ferentes qd'
tamen in aliquibus casibus tem-
re, est contra æqualitatem iustitia
& cōtra commune bonum, quod
lex intendit. Sicut lex iniuria, qd'
deposita reddantur, quia hoc in
pluribus iniustum est. Contingit
men aliquando esse nocuum, p-
si furiosus depositus gladium, & ei
repositat dum est in uiria, vel la-
quis repletus depositum adaptat
impugnationem. In his ergo &
milibus casibus, malum est sequi
legem positam. Bonum autem
pratermissis verbis legis, sequit
quod postea iustitia ratio, & com-
munis uirtus: & ad hoc ordinatur
epijcia, quæ apud nos dicitur
æquitas. Vnde patet, quod epijcia
est virtus.

AD PRIMVM ergo dicendum p-
epijcia non defert iustum simile
citer, sed iustum quod est lego-
terminatum: nec etiam opponit
seueritati, quæ sequitur venia
legis in quibus oportet. Sequitur
K verba legis in quibus non opere-
vitiosum est. Vnde dicitur Et. 10.
dicēdum, qd' in co-
dice de legibus & constitutis. No-
dubiu est in legē committere ei-
qui verbaliter amplexus, contra
legislatoris nititur voluntate.

AD SECUNDUM ergo dicendum p-
lege indicat, qui dicit ē non est
bene polita: quid vero dicit recte
legis non est in hoc casu ferenda,
non iudicatur de legē, sed de lego.

sed executione opus est. Et hoc bene notis lapides in oculis suis, qui etia quia iuris sunt diuini interpretari praeputum in calu non est intelligenda & dicunt levi epiciam. Non n. acquiratis est interpretari, an in hoc calu feruanda sit lex, sed vbi manifeste lex dicit proper vniuersale, dirigere. Diligentissime quoq; notandum est, qd de quocunq; one defecit legis ppter vniuersale, est in hac diffinzione Arifotelis, id est defecit obliquitas. Duplicitate enim contingit defecit legis, ppter vniuersale, id est negatiue, vel contrarie. Deficitur hinc lex propter vniuersale nequitate tantum, quod accedit calu, in quo cestor rō legis, ac ppter videtur, ppter in illo calu non oblige. Si si feneretur lex nihil mali, nichil mordacem, cōmiseratur. Verbi gratia. Lazarus est lev, ut qualiter die sacrificet, vi faciat, ppter pecunie suis, accidit, ut vniuersitas certe nūc faecit, ppter pecunie suis: deficit tunc in hac particularitate, si proper vniuersale. Deficit autem de recte ppter in gatino, quia cestor ratio legi in illo, & proprie- reta creditur legi nō habere vim obligatoriam respectu illius: & qd si legislator ad effer certus de hoc, non obligaret illum. Sit illa legem servare, nihil mali, nichil mordacum committere, feruendo illum, ut patet de Domino Iesu Christo, qui fenuauit circumsisionis legem in templo. & similiiter beata Virgo legi presentationis in templo. Contraria autem deficit lex proper vniuersale, qd evenit calu, in quo nō solū cestor ratio legis, sed inique ageretur feruando legi, ut patet in legi de reddendis depositis, fr̄cederetur polcius ad impugnandū patrua & delege nō alcedēdi invenit omnia ciuitatis, si nō alcedēdo permittere ciuitate capi, & alijs hmoi, in quibus feruare legi est, & recto delectare. Cūm igitur pp vniuersale lex defecit contrarie, sic contra directio legis est, ppter obliqua deducit. Quādo autem deficit pure negatiue, non spectat ad aquitatem ordinare actus illius, sed fenantur a cestor lex ipsa: quoniam in veritate vim obligantem non perdit ex eo, ppter legi cestor pp vniuersale, sed hoc ex natura vniuersalis in humanis operationibus contingit, qm. non est quando que totaliter vniuersale, quin aliquando deficit. Probatur autem tripliciter materia equitatis non esse nisi actus, qui obliqui sicut, nisi lex feruenda vniuersaliter. Primo ostenditur ex ratione ipsius virtutis, que vocatur aquitas. Cum enim si multa quidam, vt in litera, & in 5. Ethicor, patet, & iustitia virtus necessaria homini sit ad hoc, ut virtuosus sit, coequens est, ut materia eius, sicut & aliam speciem iustitiae, ut operatio illa, que sine ipsius directione recta non efficit. Videmus autem, ut communiones sine communione iustitiae, distributiones sine distributione, recte non ferent. Operations igitur illa, que obliquantur, feruendo legem vniuersalem, sunt propria materia aquitatis, & properas solas necessaria est directio, & ppter hoc nomen vocata est a Philof. principe directio legis. Non enim egredit directio lex, nisi vbi a rectitudine cadit, vbi a recto abducatur. Secundo, probatur ducento ad inconveniens. Nam si ad aquitatem ppterare dirigere ea, in quibus lex pure negatiue deficit proper vniuersale, ferueretur & ppter complexe forniciando quandoque est aqua, & ppter multa alia criminis quandoque est iusta, & sancta. Declaratur sequela in simplici forniciatione. Legis namque ratio in simplici forniciatione est bonum prolixi, non generalis, sed educationis, institutionis, cure, & huiusmodi. Propter quod oportet coniugali copula iungi marem & feminam in hu-

manis, ne s. proles forniciari nata, priuetur tali bono, seu incurrit tale damnum, vt in 3. contra Ge. c. 12. author dicit. Huiusmodi autem legis ratio ppter in calu aliquo cessare pura, si virga pars carnalis copula sit sui iuris, & dues, & prouinciam omnem prolixi necessariam ordinant &c. & consequenter

est supra, & caion quod est iustum. ergo epiciam non est pars iustitiae. ¶ 3 Prat. Videtur quod epiciam sit idem quod modeftia. Nam vbi Apostolus ad Phil. 4. dicit. Modeftia vestra nota sit omnibus hominibus: in Greco hī epiciam: sed secundum * Tullium modeftia est pars temperantiae, ergo epiciam non est pars iustitiae.

ARTICVLVS II.

Vtrum epiciam sit pars iustitiae.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videatur, quod epiciam non sit pars iustitiae. Ut enim ex supradictis patet, duplex est iustum, una particularis, alia legalis: sed epiciam non est pars iustitiae particularis, quia se extendit ad omnes virtutes sicut & iustitia legalis. Similiter etiam non est pars iustitiae legalis, quia operatur praeter id quod lege positum est. ergo videtur, quod epiciam non sit pars iustitiae.

¶ 2 Praterea. Virtus principalior non assignatur virtuti minus principali, vt pars. Cardinalibus enim virtutibus quasi principalibus assignantur secundarie virtutes, vt partes: sed epiciam videtur esse principalior virtus quam iustitia, ut ipsum nomen sonat. dicitur enim ab epi, quod

do autem non sed epiciam ad hoc perficit. **Super Questionis centesima vigesima Articulum secundum.**

In art. 2. eiudem qd dubium occurrit circa illud. Iustitia df per prius de aquitate, qd legi iustitiae, & circa illud rationem. Nam legis iustitia dirigitur iedam aquitatem. Vt namq; vtrumq; fallim. Primò quidam quia legis iustitia nobilior est omnibus moralibus virtutibus, ut dicitur in 5. Ethicadeo, qd neque heresi neque lucifer est ita admirabilis sicut iustitia legalis: ac per hoc prius iustitia dicitur de legali, quam de aquitate. Secundum vero, quia aquitas non est directio legis, seu regalis iustitiae abolute: sed in paucioribus, in quibus deficit proper vniuersale, ut in 5. Ethic. df. Ex hoc autem qd aquitas in calu dirigit legalem iustitiam, non sequitur qd simpliciter & absolute dirigar illum, sed secundum quid tantum: & consequenter non sequitur quod sit nobilior illa simpliciter, sed secundum quid.

In codem artic. 2. in reponitione ad primum occurrit aliud dubium circa distinctionem iustitiae legalis, & aquitatis. Nam male sonat, qd iustitia legalis distincta contra aquitatem, obtemperat legi, quantum ad verba legis tantum: quoniam in 5. Eth. exprefit distinguitur aquitas contra iustitiam legalem penes id quod est ut in pluribus, & id quod in calu accidit. Constat autem qd iustitia ut in pluribus, non solum verba, sed intentionem attendit, ut patet in redendo depositum, quod pertinet ad iustitiam 1. g. dsm. Reddit namque quis depositum ut bonum, & iustum feruet, quod est intentionis legis.

Tin eodem art. dubium 3. occurrit circa illud. Aequitas est quasi superior regula humanorum actuum. Tum quia regula humanorum actuam ut in pluribus, non est inferior regula corundem ut in paucioribus, aquitas autem est regula in paucioribus, iustitia lega lit ut in pluribus. ergo. Tum quia superior regula debet summi ex superiori causa aquitas ast & iustitia legalis nō sic se habet, qd respiciant duos fines, superiore, & inferiore, sed recipiunt eundem finem, ut patet in lege, ne peregrini alcedat mens ciuitatis, & in lego depositorum. Nā finis legis ibi est salus ciuitatis, ne peregrini nocent. Accidēt autem calu, quo ppter ciuitatis nisi peregrini alcederet mens finis aquitatis est etia salus ciuitatis: & similiter reddendi de-

Secunda Secundæ S.Thomæ. NN 4 possum